

GENT VAN 1841 TOT 1850

Deel VI 1845. De aardappeloogst mislukt

Was in de jaren 1840-1844 de armoede te Gent groot, toch was de toestand nog niet uitzonderlijk. In Oost- en West-Vlaanderen heerste er reeds enkele jaren een zware economische crisis door de teleurgang van de vlasbewerking (spinnen en weven) als huisarbeid. (zie : G. Jacquemyns : Histoire de la crise économique des Flandres 1845-1850). Deze crisis had echter weinig invloed gehad op het economisch leven te Gent. Met 1845 echter gaan we zeer zware jaren tegemoet.

In 1845 komt er practisch geen verandering in het stadsbeeld. Een aantal houten balustraden langs de vaarten worden door ijzeren vervangen. De straatnaamborden zijn practisch onleesbaar geworden en worden door gegoten borden met letters in reliëf vervangen; de letters worden verguld; de platen kostten 7,50 fr. per stuk.

Het Liefdadigheidsbureau steunt 3365 behoeftige gezinnen, tellende 14.820 personen; daarbij worden nog tijdelijk 2.625 gezinnen geholpen. In totaal : 25.120 personen; dit getal vertoont een geringe stijging bij vorig jaar, maar straks zal de toestand tragisch worden.

15 januari : De nieuwe zalen van de maatschappij La Concorde worden ingehuldigd. De feestrede werd uitgesproken door Hip. Rolin. Metdepenningen bracht een feestdrank voor de volksvertegenwoordigers Delehaye, Manilius en D'Elhougne. Hip. Rolin was geboren te Kortrijk in 1804; hij behaalde het diploma van doctor in de rechten te Gent in 1827 en studeerde te Berlijn bij Hegel en Schleiermacher. Hij vestigde zich te Gent als advocaat en werd voorzitter van de liberale associatie. Hij was schepen vanaf 1843 en wordt minister van Openbare Werken op 18 juli 1848 in het ministerie Rogier. Hij was ook volksvertegenwoordiger van 1848 tot 1852. In augustus 1850 geeft hij zijn ontslag als minister en na 1852 verlaat hij het politiek leven. Hij woonde in de Savaanstraat 13 en was gehuwd met de dochter van Hellebaut, de laatste primus van Gent. Rolin overleed in 1888. Zijn zoon Gustaaf Rolin-Jacquemyns, geboren te Gent in 1835, zal minister van Binnenlandse Zaken zijn van 1878 tot 1884, waarna hij jaren lang raadgever zal zijn van de koning van Siam en er het staatsbestuur grondig zal hervormen.

29 januari : Ferd. Vandercruyssen, de oudste koetsenmaker te Gent gevestigd in de Holstraat, die in november 1844 verscheidene rijtuigen naar Valparaiso in Chili zond, heeft opnieuw vijf rijtuigen gemaakt ter bestemming van Batavia, waaronder vier Victoria's op vier wielen en een Frans cabriolet op twee wielen. Ook het paardetuig werd in de werkhuizen Vandercruyssen gemaakt. De rijtuigen zijn per boot naar Rotterdam gebracht, vanwaar ze zullen verzonden worden naar Batavia.

Een meesterknecht vergezelt de rijtuigen.

1 februari : De gemeenteraad keurt een reglement op de voetpaden goed. In de motivering wordt vastgesteld, dat er feitelijk geen voetpaden zijn of wat thans bestaat, zeker niet als trottoir kan beschouwd worden. De voetgangers worden gehinderd door "les obstacles de toute espèce qui encombrent les trottoirs". Als hindernissen worden vermeld trappen, keldertrappen, balustraden, afvoerpijpen voor regenwater en afvalwater. "Quant à l'aspect de nos trottoirs considérés comme ornement de la ville, nous dirons simplement sans crainte d'être démentis que par leur mauvaise construction, leur irrégularité, la mauvaise qualité et la bigarrure des matériaux et par les débris que charient et y déposent les eaux ménagères, ces trottoirs présentent l'aspect le plus désagréable". Het reglement bepaalt, dat overal waar het nuttig is, voetpaden zullen aangelegd of vernieuwd worden. Het voetpad zal 10 tot 15 cm hoger liggen dan de rijweg en een helling hebben van 2 tot 3 cm per meter breedte. Het regenwater en het afvalwater moeten afvloeien langs een buis in gietijzer onder het voetpad. De kelderramen mogen slechts 30 cm op de openbare weg uitspringen en moeten bedekt worden met een ijzeren netwerk. In de toekomst zullen de ingangen van de kelders niet buiten de aflijning mogen komen; de bestaande toegangen werden voorlopig toegelaten. De trappen aan de huizen mogen maximum 18 tot 25 cm buiten de aflijning uitsteken als het voetpad minimum een meter breed is. De aanleg van de voetpaden kwam gedeeltelijk ten laste van de stad en gedeeltelijk ten laste van de eigenaar : 1/3 indien geen gedoogzaamheid, de helft in geval van een toegelaten gedoogzaamheid, 2/3 in de overige gevallen.

2 februari : In het huis Trossaert-Roelants in de Voldersstraat werd het borstbeeld van prof. Kluyskens in brons gegoten. Ook het gieten van het standbeeld van Simon Stevin, dat te Brugge zal worden opgericht, is aan dit huis toevertrouwd.

22 februari : Metdepenningen verzoekt de gemeenteraad aan de regering een schrijven te richten in verband met de invoerrechten op het suikerriet. Metdepenningen noemt de suikerraffinaderijen "une des principales industries de la ville". Hij verklaart, dat de meeste werklieden thans werkloos zijn. Volgens de Wegwijzer voor 1845 waren er te Gent 15 suikerraffinaderijen, waarvan vijf over een stoommachine beschikten.

In verband met de komende volkstelling verzoekt de gouverneur de gemeentebesturen er voor te zorgen, dat alle huizen een huisnummer hebben. Vroeger hadden de huizen een naam, die voorkwam op een uitsteekbord. De nummering van de huizen werd ingevoerd in 1786. De stad zal een aanbesteding uitschrijven voor het schilderen van de huisnummers; de kosten zijn ten laste van de eigenaars.

26 februari : Het komt ons voor, zegt de Gazette van Gent, dat het hoekhuis van het Engelandgat en het St.-Michielsplein en voornamelijk het volgend huis, het huis van prof. Verbeeck alsook het huis van de erve van Van Peteghem schijnen te roepen "We hebben hier lang genoeg gestaan; dat andere in onze plaats komen". Het huis van majoor Finet spreekt een andere taal : "Ik ben hier sedert korte tijd". Het is wenselijk, dat het eng, duister, gevaarlijk en tochtig windgat, genaamd Korte Onderbergen in een schone straat zal veranderen.

22 maart : De gemeenteraad keurt een buitengewone toelage van 7.500 fr. goed voor het Weldadigheidsbureau, gezien het groot aantal behoeftigen wegens de strenge winter. Rolin verklaart "En ce moment un grand nombre de nos concitoyens est en proie à la misère". Hij verzoekt de gemeenteraad aan de regering een schrijven te richten in verband met de wet op de invoer van het graan.

5 april : De gemeenteraad bespreekt de verbinding tussen het station en de haven. Voor de aanleg van deze verbinding moeten een aantal grote werken worden uitgevoerd. Wegens een aantal problemen zal deze verbinding eerst een tiental jaren later worden verwezenlijkt.

10 april : Het schrijven aan de regering in verband met de invoerrechten op het graan wordt in de gemeenteraad goedgekeurd. Uit dit schrijven blijkt duidelijk de tegenstelling tussen de belangen van Gent als nijverheidsstad en de belangen van het platteland. Het rapport verklaart, dat het niet wenselijk is "d' élever le prix des denrées de première nécessité à un taux qui fasse enchérir la main-d'oeuvre au point de ne plus nous permettre de concourir sur les marchés étrangers". Verder wordt vastgesteld, dat elke blijvende verhoging van de graanprijzen een verhoging van de pachtprijzen voor gevolg heeft, waardoor de landbouwers geen voordeel hebben van de stijging van de prijzen van de landbouwproducten.

6 juni : De Gazette van Gent stelt vast, dat een bedelaar zich regelmatig ophoudt aan de St.-Baafskerk en in de Voldersstraat. "We begrijpen niet waar deze geprivilegiëerde klant het recht haalt tot bedelen, terwijl honderden anderen, nadat ze wegens bedelarij door de rechtbank tot correctionele straffen verwezen worden, naar het bedelaarshuis te Brugge gestuurd worden.

10 juni : Voor de Kamers werden verkozen : Delehaye, advocaat; Manilius, fabrikant; Desmaysière, gouverneur (er was nog geen onverenigbaarheid tussen een openbaar ambt en een politiek mandaat), Kervijn, grondeigenaar; De Saegher, procureur des Konings; d'Elhougne, advocaat.

25 juni : De 79e tentoonstelling van bloemen en planten wordt geopend. De Gazette van Gent herinnert er aan, dat reeds in 1676 H. J. B. Reyn-

tjes, kloosterling in de St.-Pietersabdij, een verhandeling schreef over de bloementeel: "Den Sorghvuldighe Hovenier", gedrukt bij Manilius te Gent. (Zie Bibliografie gantoise deel II, blz. 167).

30 juni : Op maandag 30 juni tijdens de Gentse kermis werd in de Troonzaal op het stadhuis het borstbeeld van Jacob van Artevelde ingehuldigd, dit te herdenking van de 500e verjaring van de dood van Jacob van Artevelde.

26 juni : In de gemeenteraad wordt de Houtlei besproken. De vraag wordt gesteld : "Est-il possible de maintenir le canal du quai au bois dans une situation normale et telle qu'il soit incessamment navigable et que ses eaux n'exhalent plus des miasmes infects". Er wordt bemerkt "que les riverains, qui ne se permettent que trop souvent de jeter dans les cours d'eau des débris de toute espèce et quelque fois même des masses de décombres provenant de démolitions".

De volledige overwelving van de Houtlei vanaf de Oordeelbrug tot aan de Appelbrug zou de volgende werken noodzakelijk maken : overwelven over een afstand van 1050 meter, aanleggen van rioleringen, bouwen twee kaaimuren op het einde, bouwen van een kleine sluis, opvullen zijkanten en kasseien. Totale uitgave 237 533 fr. Een gedeeltelijke overwelving vanaf de Zottepoort tot de Torhoutpoort zou 126 000 fr. kosten. Bij overwelving zou de Houtlei zeker na korte tijd opnieuw dichtslibben. Bovendien is de overwelving zeker nadelig voor de werkplaatsen in de omgeving. De Houtlei werd gebaggerd in 1818 : het werk kostte 72 500 fr. Thans zouden 19 517 m³ moeten uitgebaggerd worden, dit werk tegen 0,75 fr. per m³ zal 14 637 fr. kosten. De gemeenteraad besluit de Houtlei niet te overwelven. Een aannemer wil het werk uitvoeren tegen 0,70 fr. per m³; de baggergrond moet vervoerd worden naar de gronden van de Burgerlijke Godshuizen op de Bijloke om de meersen op te hogen.

In dezelfde gemeenteraad wordt gevraagd het oratorium van St.-Macharius te veranderen in een succursaalkerk. Gezien er slechts 1200 personen in het gebied wonen, wordt het voorstel verworpen. Gent telde in 1845 vier parochies : St.-Baafs met als succursalen St.-Niklaas en St.-Pieters, St.-Jacobs met als succursaal St.-Anna, St.-Michiels met als succursaal St.-Martinus en het Heilig Kerst.

De paters dominikanen, die eigenaar zijn van het Rijke Gasthuis in de Hoogstraat, vragen terug in het bezit gesteld te worden van een deel van hun eigendom. Het gebouw werd verhuurd aan de stad voor 2640 fr. per jaar. In het Rijke Gasthuis waren ondergebracht : een stedelijke meisjesschool, de Liefdadigheidswerkplaats, 's winters een chauffoir in de gewezen kerk, een bergplaats voor wagens en zeven paarden van de reinigingsdienst, werk gedaan door tewerkgestelden in de werkplaats. De vraag wordt verworpen.

De athenaeus Aukwes hant Societeyt
Bekent van hant, wack en woor slyt.
Wenckel van den koophandel te gaen,
Ten y lulk en veer voozpendig jaer.
Het athenaeus Ceterpet tal handes veruickken
En het voozdel vooz-gant en wackoek stiekken.
Mogen wy de gant en het voozken
Van den Handel lang behouwen
Oder oute: zay en athenaeus hant.
Oder oute: zay athenaeus woor jaer oute Societeyt

1845

1 augustus : We krijgen een verslag van de "Maatschappij der oud-wapenbroeders van het Franse keizerrijk". Deze maatschappij telt in 1845 nog 232 effectieve leden; ze werd gesticht in 1811.

10 augustus : In de Gazette van Gent verschijnt een eerste artikel over de aardappelkwaal en de mislukking van de aardappel oogst. Enkele dagen later vernemen we, dat te Antwerpen de rijst wordt opgekocht en dat de prijs reeds gestegen is van 15,50 gulden tot 23 gulden per 100 kg.

17 augustus : In de Baudeloo-kerk werden schilderijen van Van Reyschoot ontdekt, die in 1793 overschilderd werden om ze te verbergen voor de Fransen. Van Reyschoot leefde te Gent van 1713 tot 1772.

31 augustus : Te Brussel worden de aardappelen reeds verkocht tegen 10 tot 11 fr. per 100 kg. De Kamer van Koophandel van Gent vraagt de regering maatregelen te treffen om de arbeiders, die wegens het gebrek aan aardappelen veel te lijden hebben, behulpzaam te zijn. De Kamer vraagt de vrije invoer van rijst en verbod op de uitvoer van graan en aardappelmeel.

5 september : Op 5 september verschijnt een K.B., waarbij de vrije invoer wordt verleend aan tarwe, gerst, boekweit, maïs, bonen, vitsen, rogge, aardappelmeel; de uitvoer van boekweit en aardappelen wordt verboden. De burgemeester bezoekt de aardappelmarkt om de kwaliteit van de aardappelen na te gaan. De Commissair der Burgerlijke Godshuizen deelt aan het stadsbestuur mede, dat door de mislukking van de aardappel oogst het onmogelijk is aardappelen te kopen voor de voeding en vraagt de toelating om bonen, erwten en rijst aan te kopen om de aardappelen te vervangen. In Oost-Vlaanderen wordt het verlies van de vroege aardappel oogst geschat op een vierde, het verlies van de laat-aardappel oogst wordt geraamd op 9/10. Op 30 september verschijnt een rondschriften van de gouverneur L. Desmazières, waarbij de gemeentebesturen worden verzocht maatregelen te treffen om aan de behoeftigen tijdens de winter de nodige levensmiddelen te verzekeren. Tevens worden "voorschriften eeniger soepen door deskundigen aangegeven als gezond, voedzaam en spaerzaam. De samenstelling dezer onderscheiden soepen is berekend om eene toereikende portie voor tien personen uit te maken". Hierbij een tweetal voorbeelden.

Eerste soep

Water, vyftien liters		0 - 00
Vleesch	1/2 kilog.	0 - 55
Gepelde gerst of havergort	2	0 - 60
Pinksternaken	1 1/2	0 - 06
Ossen- schapen- of gesmolten varkensvet	1/4	0 - 11
Tarwenbrood	1/4	0 - 12
Zout	1/8	0 - 04

Kost eener soep voor 10 personen 1 - 28 fr.
Dit is ongeveer 15 centimen per portie.

Tiende soep

Water, vyftien liters		0 - 00
Boter	1/10 kilog.	0 - 15
Tarwenbrood	1	0 - 48
Ryst	3/4	0 - 42
Groensels	1	0 - 10
Zout	1/10	<u>0 - 03</u>
Kost eener soep voor tien personen		1 - 18 fr.
Dit is omtrent 12 centimen per portie.		

19 september : De Coupure is 's avonds nog altijd gehuld in een Egyptische duisternis. Er wordt gevraagd er enkele lantarens te plaatsen.

20 september : De 80° bloemententoonstelling wordt geopend; deze tentoonstelling is voorbehouden voor de dahlia.

october : Als gevolg op een verslag, waarin de totale mislukking van de aardappelooft wordt vastgesteld met als gevolgen "la privation de cet aliment si précieux pour la nourriture du peuple" en de sterke stijging van de prijzen van de andere voedingsproducten besluit de gemeenteraad een bedrag van 100 000 fr. ter beschikking van het college te stellen om in geval van nood te voorzien in de voeding van de bevolking en een te grote stijging van de prijzen te voorkomen. Op 4 oktober heeft in de maatschappij l'Union op de Kouter een vergadering plaats van al de Gentse maatschappijen om de middelen te beramen om de noodlijdenden te helpen. Op 9 oktober heeft een tweede vergadering plaats : een centraal hulpcomité wordt gevormd. Het comité zal omhalingen inrichten, intekenlijsten verspreiden, feesten en concerten inrichten.

13 oktober : Op maandag 13 oktober werden in het oud Spanjaardskasteel twee veroordeelden gehalsrecht. Het schouwspel lokte een onbeschrijfelijke menigte, waaronder ook dames. De laatste halsrechting had te Gent plaats op 4 november 1829. De ordedienst was verzekerd door de rijkswacht bijgestaan door driehonderd man voetvolk en drie pelotons te paard.

17 oktober : Van alle zijden verneemt men, dat er bij nacht menigvuldige diefstallen op het land worden gepleegd. Nog is het slechte jaargetijde niet begonnen, toch lopen reeds gehele benden landlopers bij nacht rond, het ogenblik afwachtend dat ze binnen de steden zullen kunnen dringen. Aan een rondschriven van de gouverneur van 16 oktober ontleen we :

A MESSIEURS LES PRÉSIDENTS ET MEMBRES DES SOCIÉTÉS ROYALES DE BOTANIQUE ET DES CONCERTS
DU CASINO A GAND.

Par leurs très humbles
Serviteurs
CH. SYTS. P. HOLLEVOET.

1845

Lith de L. Defferrez, Sablon 10 a Gand

“Ik heb vernomen dat er zich, in eenige gemeenten, benden van bedelaers, grootendeels uit tot arbeid bekwame mannen samengesteld, des nachts aen de deuren der afgezonderde huizen en pachthoeven aanboden, en door geweld en bedreigingen, geld en eetwaren afpersten.

Het is vooral tegen deze klas van bedelaren dat er behoort te worden gehandeld; want deze benden stellen de openbare rust in zware ongelegenheid, en zyn door den schrik, dien zy inboezemen, eene ware plaeg geworden voor de bevolking ten platten lande.”

De gemeentebesturen worden verzocht nachtwachten in te richten. In practisch al de gemeenten van Oost-Vlaanderen wordt nog in 1845 deze maatregel toegepast.

28 oktober : Voor de gemeenteverkiezingen stelden enkel de liberalen kandidaten, die dus alle zetels bekwamen.

15 november : De meubelmakers vragen aan het stadsbestuur een invoerrecht van 25 % te heffen op de buiten stad gemaakte meubels, dit om de mededinging te verminderen. Thans wordt een octrooirecht van 10 % geheven. De meubelnijverheid telt te Gent ongeveer 600 werklieden, waarvan thans een vierde werkloos zijn. De gemeenteraad verwerpt het verzoek.

23 november : De Gazette van Gent schrijft, dat het niet genoeg is, als het tien of elf uur slaat, deze gewichtige gebeurtenis aan de buurlieden te gaan bekend maken en na dit werk een partij smaasjassen in een of andere kroeg te gaan spelen of wel zich in een wachthuis de handen te gaan warmen. Neen, dat is niet genoeg. De nachtwakers moeten bestendig op de been zijn; zij moeten niet onder dak, maar onder de blote hemel waken.

Om te eindigen nog een beeld van de evolutie van de prijs van het brood in 1845.

Per kg.	Tarwe gebuid	Tarwe ongebuid	Masteluin	Rogge
25 januari	34 c.	27 c.	21 c.	15 c.
8 maart	35 c.	28 c.	22 c.	17 c.
17 mei	37 c.	31 c.	24 c.	18 c.
28 juni	37 c.	29 c.	23 c.	18 c.
5 augustus	39 c.	30 c.	24 c.	18 c.
30 augustus	42 c.	32 c.	26 c.	19 c.
22 oktober	42 c.	33 c.	27 c.	21 c.
7 november	42 c.	33 c.	27 c.	22 c.
20 december	42 c.	34 c.	28 c.	24 c.

1845 betekent het begin van de hongerjaren. Het aantal geboorten (3663) overtreft nog met 817 eenheden het aantal sterften (2846). De immigratie en ook de emigratie zijn merkbaar gestegen bij vorig jaar; de aanwinst bedraagt 2740 personen. De beweging van de bevolking zal echter in de komende jaren een gans ander beeld vertonen. Tragische jaren zijn in aantocht.

M. STEELS

CITADELHERINNERINGEN

Enkele weken geleden, op St.-Marcusdag, heeft Vrouwe Flora voor de zoveelste maal - sedert Wereldoorlog II voor de 6de keer - haar hemelse oorden verlaten om gedurende een armzalig-korte decade haar Gentse refuge te komen betrekken. Nog meer dan ze het voorheen zo dikwerf deed, heeft ze ook nu, echt goddelijk getooid - noblesse oblige - zich laten omringen door een met geen woorden te beschrijven kleurenpracht.

Vele tienduizenden Arteveldezonen en -dochters, voorzeker nog meer niet-Gentse landgenoten en vreemdelingen van diverse pluimage zijn Haar, de Bloemenkoningin, komen begroeten, bewonderen, vereren, verafgoden. En, vooral, bedanken voor al het moois dat Zij met zo'n milde hand heeft laten rondstrooien. Te bedanken voor het genot dat Zij met een even royale geste te grabbelen gaf aan jong en oud, aan rijk en arm, aan gezonden, zieken en kreupelen.

* * *

Zó begeistert door dat bloemfestijn zullen die massa's Flora-minnaars niet geweest zijn of zij zullen ook een oog gehad hebben voor het gloednieuw paleis dat al die kleurenweelde voor een helaas al te kortstondige poos de gastvrijheid verleend heeft.

In verband met de bouw van dat gigantisch paleis wil ik een paar bladzijden oude-doods-proza aan de voorgeschiedenis van die bouw wijden en, in de eerste plaats, als primeur enkele foto's publiceren die vooral de jongeren onder ons zullen verrassen.

* * *

Men heeft wel geweten waarom men (op 24 juli 1898) aan graaf Karel de Kerchove (burgemeester van 1857 tot 1881) een monument-fontein heeft opgericht op de plaats waar we het, het werd onlangs geheel opgefrist, kunnen bewonderen : te midden van de sedert 16 dec. 1918 naar hem genoemde laan, vlakbij wat oorspronkelijk de hoofdingang van het Stadspark alias Citadelpark geweest is.

Het is namelijk aan die grote Gentse Burgemeester dat we die uitermate